

آموزش عملکرد بهورز در چرخه مدیریت بلایا (در جنگ)

دکتر محمد رضا جویا

رئیس اداره کاهش خطر بلایا معاونت بهداشت
دانشگاه علوم پزشکی مشهد

اهداف آموزشی

امید است بهورزان و مراقبان سلامت بعد از مطالعه مقاله قادر باشند:

نقش و مسؤولیت‌های خود را در هر مرحله از چرخه مدیریت بلایا (کاهش خطر، آمادگی، پاسخ و بازتوانی) در شرایط جنگی شناسایی کنند.

اقدامات عملیاتی لازم برای کاهش آسیب، آمادگی و پاسخ به بلایا را در سطح خانه بهداشت و روستا اجرا کنند.

اطلاعات آماری مورد نیاز در مناطق آسیب‌دیده را جمع‌آوری و تحلیل کنند.

مشکلات بهداشتی شایع ناشی از بلایا را شناسایی کرده و اقدامات لازم برای پیشگیری و کنترل آن‌ها را انجام دهند.

با اهمیت مشارکت مردم در تامین امنیت، بهداشت و امداد در شرایط بحرانی آشنا شوند.

مقدمه

در شرایط جنگ و وقوع بلايای طبیعی، بهورزان و مراقبان سلامت به عنوان اولین خط دفاعی در حوزه بهداشت و سلامت جامعه، نقش بسیار مهمی ایفا می‌کنند. آن‌ها با دانش و مهارت‌های خود می‌توانند در کاهش آسیب‌ها، ارایه خدمات بهداشتی و درمانی اولیه به آسیب‌دیدگان و بازتوانی مناطق آسیب‌دیده، نقش مؤثری داشته باشند. این آموزش با هدف آشنایی ارایه دهندگان خدمت با وظایف و مسؤولیت‌هایشان در چرخه مدیریت بلايا، به ویژه در شرایط جنگی، تهیه شده است.

چرخه مدیریت بلايا

چرخه مدیریت بلايا شامل چهار مرحله اصلی کاهش خطر، آمادگی، پاسخ و بازتوانی است. بهورزان در هر یک از این مراحل نقش مهمی دارند.

الف) مرحله کاهش آسیب

بهورزان می‌توانند با اجرای برنامه‌ها و اقداماتی در سطح خانه بهداشت، در کاهش آسیب‌های ناشی از جنگ نقش ارزنده‌ای داشته باشند. این اقدامات شامل تدوین برنامه عملیاتی مدیریت کاهش خطر جنگ در سطح خانه بهداشت، ارزیابی و آموزش آمادگی خانوارها در برابر جنگ، سازماندهی تیم امداد و نجات در سطح روستا، ذخیره‌سازی لوازم

و تجهیزات مورد نیاز در خانه بهداشت و اجرای طرح ایمن‌سازی غیر سازه‌ای در خانه بهداشت می‌شود. بهورزان باید با شناسایی خطرات احتمالی در منطقه و آموزش راهکارهای پیشگیری، به کاهش آسیب‌ها کمک کنند.

ب) مرحله آمادگی

در این مرحله، بهورزان مسؤولیت‌های مهمی در سطح خانه بهداشت دارند. آن‌ها باید نقشه خطر (مناطق امن و پرخطر) را تهیه کنند، جمعیت تحت پوشش و جمعیت در معرض آسیب را تعیین کنند، اطلاعات مربوط را در نرم‌افزار مرتبط به‌روزرسانی کنند و آموزش‌های عمومی را در زمینه آمادگی در برابر بلايا برگزار کنند. همچنین، تهیه و نگهداری لوازم و تجهیزات مورد نیاز برای ارایه خدمات در مرحله پاسخ، از جمله وظایف مهم بهورزان در این مرحله است.

ج) مرحله پاسخ

در زمان وقوع بحران، بهورزان باید برنامه عملیاتی پاسخ به جنگ را اجرا کنند، جمعیت آسیب‌دیده را برآورد کنند، ارزیابی سریع انجام دهند، افراد آسیب‌دیده را شناسایی و به مراکز درمانی ارجاع دهند، متون آموزشی را توزیع کنند و مداخلات بهداشتی مناسب را اجرا کنند. ذخیره و کنترل لوازم و تجهیزات فنی و پشتیبانی مورد نیاز برای

و شیوع بیماری‌های واگیردار، از بین رفتن منازل و لزوم تهیه سرپناه موقت، اختلال در سیستم دفع زباله و فاضلاب، آلودگی و کمبود مواد غذایی، افزایش ناقلان بیماری‌ها، تعفن اجساد، عدم توجه به اهمیت نقش مردم در تامین امنیت و بهداشت، مشکلات بهداشت روانی و واکنش‌های اجتماعی و مهاجرت مردم به شهرها.

نتیجه‌گیری

بهورزان به عنوان نیروهای خط مقدم در حوزه بهداشت و سلامت، نقش حیاتی در مدیریت بلایا ایفا می‌کنند. با کسب دانش و مهارت‌های لازم و اجرای دقیق وظایف خود در هر مرحله از چرخه مدیریت بلایا، می‌توانند به کاهش آسیب‌ها، حفظ سلامت جامعه و تسریع روند بازتوانی مناطق آسیب‌دیده کمک کنند.

منابع

- دفتر مدیریت و کاهش خطر بلایا، برنامه مدیریت و کاهش خطر بلایا
- دکتر اردلان، علی و دیگران، کتاب برنامه ملی پاسخ نظام سلامت در بلایا و فوریت‌ها سال ۹۴
- دستورالعمل برنامه پاسخ به بلایا و فوریت‌ها (وزارت بهداشت)
- یوسفی‌هما، مجموعه شرح وظایف دفتر مدیریت خطر بلایا، دفتر مدیریت و کاهش خطر بلایا
- اجرای برنامه‌های مدیریت خطر در بلایا مجموعه کتب بهورزی

ارائه خدمات در مرحله پاسخ، باید بر اساس برنامه زمان‌بندی انجام شود.

د) مرحله بازتوانی

پس از اتمام مرحله پاسخ، بهورزان در مرحله بازتوانی نیز نقش دارند. آن‌ها باید در هماهنگی درون‌بخشی و برون‌بخشی، آموزش همگانی و سایر اقدامات لازم برای بازگشت به شرایط عادی زندگی، مشارکت کنند.

اطلاعات آماری مورد نیاز در مناطق آسیب‌دیده

جمع‌آوری اطلاعات آماری دقیق و به‌روز، برای برنامه‌ریزی و تخصیص منابع در مناطق آسیب‌دیده ضروری است. بهورزان باید اطلاعاتی مانند تعداد خانوارها، جمعیت (شامل مادران باردار، کودکان، افراد بالای ۳۰ سال و غیره)، تعداد بیماران (تالاسمی، دیابت، فشار خون و غیره)، وضعیت بهداشت محیط (آب و فاضلاب، مواد غذایی، دفع پسماند و غیره)، وضعیت سلامت مادران و نوزادان را جمع‌آوری و گزارش کنند.

مهم‌ترین آثار بلایا و مشکلات بهداشتی شایع ناشی از آن

بلایا می‌توانند آثار مخربی بر سلامت جامعه داشته باشند. برخی از مشکلات بهداشتی شایع ناشی از بلایا عبارتند از: آلودگی منابع آب آشامیدنی، بروز